

JORNADA DE FILOSOFIA DE GIRONA

La Filosofia de Secundària, camí per a l'assoliment de les competències
L'experiència de les Jornades acadèmiques per a alumnes de Batxillerat

Xavier Serra Besalú

Professor de filosofia INS Salvador Espriu de Salt

Imagino que, en un món en continu canvi, analitzar un document del 2008 pot semblar una mica antiquat, però em serveix per a introduir aquesta experiència educativa que ja és una pràctica consolidada: la Jornada de Filosofia amb estudiants de Batxillerat, que des d'un munt d'Instituts venim celebrant al voltant del Dia Mundial de la Filosofia, fixat per la UNESCO el 3r dijous de novembre, cada any. Vull destacar algunes idees del Decret 142/2008, sobre les "Competències generals del batxillerat", on hi llegim que les competències impliquen haver entès "la lògica interna dels recursos dels quals es disposa, sospesar-los com a mitjans per a l'acció i triar-ne aquells que, en cada cas, s'acosten més i millor a l'objectiu". Tothom ho ensenya això, però aquesta capacitat humana només desenvolupa si hi ha una adequada reflexió, anàlisi crítica i, - per què no? - un saber pràctic, dut a l'acció. Segueix així el document: "això significa posar en marxa tàctiques de racionalitat pràctica a l'hora de prendre decisions i actuar (...). La competència inclou sabers i destreses, però també un grau elevat d'iniciativa personal, responsabilitat, flexibilitat i capacitat crítica". És ben clar que eliminar la Filosofia del sistema educatiu quasi seria un delictes contra la formació que volem proporcionar al jovent. A més de la coneguda seqüència "saber, saber fer, saber ser i saber estar", el Decret insisteix també, de manera explícita, en que "la competència (...) es dona sovint en un context social" i que "cal integrar la reflexió moral i l'educació en valors en qualsevol matèria".

Si em centro ara en les sis capacitacions anomenades *comunes* o transversals (que es distingeixen de les *específiques* de cada matèria, "referenciades en els seus currículums respectius"), no sé qui hauria de ser sinó *els de Filosofia* els qui les haurien de coordinar. Hi ha un "tronc formatiu comú" que ha de permetre que els nostres alumnes arribin a la Universitat havent assolit les competències a) comunicativa, b) en la gestió i el tractament de la informació, c) digital, d) en recerca, e) personal i interpersonal i, finalment, f) en el coneixement i la interacció amb el món. Entenc que tota la teoria del coneixement, la psicologia filosòfica i la capacitat abstractiva i racionalitzadora que garanteix la Filosofia dona un suport directe i profund a les 4 primeres competències assenyalades (lògica, metodologia, sentit crític, etc.). I en relació a les competències e) i f), faig notar que el diàleg i l'anàlisi, així com l'autocontrol, la creativitat o l'autoconeixement, etc., són pràctiques pròpies també de l'estudi filosòfic de la realitat física i humana. A Filosofia es treballa la ciutadania activa, la dimensió ètica, l'autonomia emocional, etc. i s'evita que les diferents àrees del saber esdevinguin calidoscòpiques per als joves, facilitant-los una "comprensió integral i integrada del món natural, social i cultural, (fent-se) preguntes sobre el seu funcionament" i aconseguint que els estudiants puguin "comprendre críticament

La competència inclou sabers i destreses, però també un grau elevat d'iniciativa personal, responsabilitat, flexibilitat i capacitat crítica.

la realitat social que l'envolta, analitzin els problemes socials des d'un punt de vista local i alhora global, tot contemplant la multiplicitat de factors explicatius". No té sentit allargar-se: menysprear la Filosofia del Batxillerat seria, senzillament, un absurd.

Alguns docents compartíem, des de fa anys, algunes preocupacions com les de: a) apropar els joves al pensament en entorns públics i reals, extraacadèmics; b) motivar el professorat; i c) prestigiar l'ensenyament de les matèries filosòfiques. Per això vam promoure una mena de "Congrés", segons un model universitari, acomodada a les peculiaritats del Batxillerat. Va néixer així, inicialment a Roses, la 1a Jornada, que va tractar "La qüestió de la llibertat en les societats modernes".

Es van acordar alguns principis generals: la Jornada es desenvoluparia en un dia lectiu, un divendres al matí; es dirigiria a alumnes de 2n de Batxillerat i, per tant, hauria de situar-se al final del primer trimestre, abans que s'aproximessin les Proves de Selectivitat; es vincularia a la Jornada al Dia Mundial de la Filosofia. I també altres detalls, que s'han mostrat eficaços com: un treball previ de preparació, opcionalment en línia; que l'activitat aniria dirigida "a tot l'alumnat", i no només als que manifestessin interès; que hi hauria un debat entre estudiants, amb l'elaboració de comunicacions escrites; que es comptaria amb la ponència central d'un professor universitari; i finalment que procurariem l'ús de mitjans audiovisuals i d'alguna actuació artística.

La 1a edició (2009) va ser al Teatre Municipal de Roses, com ja s'ha esmentat, sent el ponent Joan Manuel del Pozo i la temàtica tractada el concepte de llibertat. El curs següent, 2010, es va centrar el tema en "Per què filosofia?", amb la conferència de Xavier Rubert de Ventós a l'Auditori Municipal de Castelló d'Empúries. El 2011 la Jornada va girar al voltant de "El mite del progrés", amb una ponència de Gregorio Luri, en aquesta ocasió a Figueres. Així les Jornades es van anar succeint i ampliant: la 4a Jornada, celebrada novament a Roses el desembre del 2012, va comptar amb Manuel Delgado i estudiàvem "El poder i l'obediència". Cada edició ha comptat amb el visionat d'un audiovisual que centra el debat comú d'alumnes de diferents centres: pel·lícules o documentals escollits segons la temàtica, com "Luter", "Ágora", "Children of Men" o – el 2012 – "La doctrina del xoc".

Des del 2013 la Jornada se celebra a Girona, amb el suport de la Càtedra Ferrater Mora, de la UdG. Aquell any el tema

va ser "La justícia, des dels grecs fins avui", amb ponència del prof. del Pozo i l'anàlisi de "Hannah Arendt"; l'any següent fou "Utopies: criticar el present, imaginar el futur", amb la conferència de Joan Vergés i la recent 7a edició (desembre 2015) ha tractat d' "Imatge, veritat i poder". Les temàtiques han anat canviant - des de la filosofia política fins a la estètica sense oblidar l'antropologia, la teoria del coneixement o els mateixos fonaments del saber filosòfic – però sempre han servit a la proposta inicial: "viure" la Filosofia més enllà de les aules i amb estudiants de centres, ciutats i rerefons variats.

Les modificacions estructurals, des de la 1a Jornada fins la 7a edició, han estat mínimes, fruit del treball previ col·laboratiu dels docents, de la revisió avaluativa de cada edició i d'una claredat en els objectius que ens fixem. Tot i reunir fins a 500 participants en una sola edició, el pressupost és reduït i es basa en la cessió d'espais públics, modestes aportacions d'editorials o institucions i el treball d'alumnes i docents voluntaris. Davant la freqüent impossibilitat de reunir tots els alumnes simultàniament en un mateix lloc, s'ha treballat amb sales simultànies i també amb un espai virtual, una aplicació Moodle (que es pot trobar a filo.segirones.cat). Els professorat està organitzat com a "Seminari de Coordinació", dins el Pla de Formació de Zona (PFZ) del Departament d'Ensenyament. Els alumnes realitzen tasques "obligatòries" comunes (com participar en les sessions de preparació, elaborar una comunicació en resposta a una pregunta, etc.) i també opcionalment treballs particulars, com l'elaboració d'un documental, presentacions a classe, anàlisi de textos o encàrrecs durant la Jornada (presentadors, equips tècnics, comunicació i xarxes, etc.). Aquest treball és avaluat pel docent de cada centre segons criteris transparents que, al seu moment, es comuniquen als estudiants.

El programa de la Jornada segueix un esquema senzill: a) presentació inicial breu, opcionalment amb el visionat d'un audiovisual; b) debat per grups d'estudiants de diversos centres sobre preguntes pautades; c) posada en comú de les propostes, i debat successiu; d) presentació de les comunicacions premiades; e) ponència principal plenària; f) actuacions musicals o teatrals al final de la Jornada. Intentem que l'activitat tingui ressò i, entre d'altres iniciatives, algunes de les comunicacions premiades en aquesta darrera edició es publiquen a aquesta mateixa revista.

Al final, després de setmanes de treball, obtenim un doble resultat: a) alumnes i professors més motivats per l'esforç intel·lectual; b) documents i pàgines web que testimonien la reflexió pràctica exercida.

Des del 2008, centenars de futurs universitaris han participat, amb companys de la seva edat i circumstàncies, en activitats de contingut filosòfic: un treball formatiu que col·labora decididament a l'àrdua adquisició de les competències bàsiques.

Bibliografia

- CALVO, J.M. (2006): *Filosofar en la escuela. Los jóvenes piensan*. Barcelona: Paidós.
- CRUZ, M. (2009): *Menú degustación. La ocupación del filósofo*. Barcelona: Península.
- GOUDHA, F. et al. (2007): *La philosophie, une école de la liberté*. París: Unesco.
- NUBIOLA, J. (1999): *El taller de la filosofía*. Pamplona: Eunsa.
- PERRENOUD, Ph. (2004): *Diez nuevas competencias para enseñar*. Barcelona: Graó.

Webs

- <http://filo.segirones.cat/>
- <https://vimeo.com/album/2572403>

